

در آمدی بر
مناسبات دین و رسانه
در رادیو و تلویزیون

www.ketab.ir

تألیف: سید محمد مهدی موسوی مهر
(عضو هیأت علمی دانشگاه صدا و سیما)

پاییز ۱۴۰۰

انتشارات دانشگاه صدا و سیما

سرشناسه	: موسوی مهر، سیدمحمد مهدی، ۱۳۵۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: درآمدی بر مناسبات دین و رسانه در رادیو و تلویزیون تألیف سیدمحمد مهدی موسوی مهر؛ ویراستار محمود گرجی.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۲ ص
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۳۸۰-۷۲-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: بخش برنامه های دینی - ایران -- Religious broadcasting
موضوع	: تلویزیون و دین - ایران -- Television in religion
موضوع	: رادیو و دین - ایران -- Radio in religion
شناسه افزوده	: دانشگاه صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران. انتشارات
رده بندی کنگره	: BP۱۱/۶۲۳
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۰۴۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۵۴۱۵۷۶۷

انتشارات دانشگاه صدا و سیما

عضو انجمن فرهنگی ناشران کتاب دانشگاهی

www.ketab.ir

تألیف: دکتر سیدمحمد مهدی موسوی مهر

ویراستار: محمود گرجی صفحه آرا: راضیه سادات فرهانیان

امور چاپ و نشر: خلیل الله بیات طراح جلد: علیرضا امامی

قیمت: ۱۰۰ هزار تومان چاپ و صحافی: کهن

شمارگان: ۵۰۰ نسخه چاپ اول: ۱۴۰۰

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۸۳۸۰ - ۷۲ - ۶

کلیه حقوق این اثر متعلق به دانشگاه صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران می باشد.

تهران - خیابان ولی عصر (عج)، ابتدای بزرگراه آیت اله هاشمی رفسنجانی (نیایش)، دانشگاه صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

انتشارات (تلفن و دورنگار) ۲۲۶۵۲۸۴۴ - فروشگاه: ۲۲۱۶۸۶۲۰

www.iribu.ac.ir

فهرست

مقدمه	۱۱
-------	----

بخش اول: دین رسانه‌ای

فصل اول: مفهوم شناسی دین و رسانه	۱۹
مفهوم دین	۱۹
الف) دین در فرهنگ اسلامی	۲۰
ب) دین در فرهنگ غربی	۲۳
مفهوم رسانه	۲۷
تحولات دهه‌های اخیر در تعاملات دین و رسانه	۳۰
رسانه‌ها از دیدگاه مسیحیت	۳۲
نگاه اسلامی به تعاملات دین و رسانه	۳۴

فصل دوم: سیر تکوین رسانه‌های دینی در ایران	۳۷
الف) سیر تکوین رسانه‌های سنتی در ایران	۳۸
۱- ارتباطات، برآمده از قرآن و سنت	۳۸
۱- خانواده	۴۰
۲- مسجد	۴۱
۳- منبر	۴۲
۴- حوزه‌های علمیه و مدارس علوم دینی	۴۳
۵- عزاداری و روضه‌خوانی	۴۴
۶- تعزیه	۴۵

۴۸	۷- بازار.....
۴۹	ب) سیر تکوین رسانه‌های جدید در ایران.....
۴۹	۱- سینما.....
۵۰	نخست) سینمای قبل از انقلاب.....
۵۴	دوم) سینمای پس از انقلاب.....
۶۰	۲- رادیو.....
۶۲	۳- تلویزیون.....
۶۳	۴- اینترنت و فضای مجازی.....
۶۴	محدودیت‌های رسانه‌های نوین در تعامل با دین.....
۶۷	فصل سوم: دین و فناوری رسانه.....
۶۷	مقدمه.....
۶۸	تعریف فناوری.....
۷۰	مراحل تاریخی ارتباط میان فناوری رسانه و دین.....
۷۱	نسبت فناوری با فرهنگ و دین.....
۷۴	نسبت فناوری رسانه‌ای و دین.....
۷۵	۱- نظریه‌های ابزاری.....
۷۷	۲- نظریه‌های ذات‌گرایانه.....
۷۹	۳- نظریه‌های انتقادی.....
۸۵	نظریه رسانه‌پاشدن دین.....
۸۶	پیامدهای رسانه‌های شدن دین.....
۹۱	فصل چهارم: اسطوره، دین، رسانه.....
۹۲	مفهوم‌شناسی اسطوره.....

مقدمه

سالهست اندیشمندان دو حوزه رسانه و دین، با رویکردها و انگیزه‌های گوناگون، به مسائل و مباحث مشترک این دو حوزه روی آورده و به تعمق در باب ماهیت رسانه، ماهیت دین، موضوعات متداخل دین و رسانه، تضادها و چگونگی تعامل آنها پرداخته‌اند. تغییرات حوزه دین و رسانه، آن چنان عمیق و سریع بوده است که اوضاع جهان و انسان معاصر بسیار متفاوت‌تر با گذشته شده و گویا شاهد جهان و انسانی دیگر هستیم. روشن است در دوره‌ای که با شتاب جنون‌آمیز، روز به روز فناوری رسانه‌ای در تار و بود جامعه بیشتر تنیده می‌شود، بررسی این مناسبات، بسیار پر اهمیت خواهد بود.

هر دو مقوله دین و رسانه از ابتدای حقیقت همواره حضور جدی و تاثیرگذار خود بر جوامع را نشان داده‌است. امروزه نیز این حضور، در همه جوامع به شکل‌های گوناگون مشاهده می‌شود. از آن زمان که انسان به یاد می‌آورد، ادیان در جوامع حاضر بوده‌اند. همان‌طور که رسانه‌ها نیز در طول تاریخ، دایم حضور داشته و روز به روز رو به تکامل دارند.

رسانه به‌عنوان یکی از مظاهر فناوری، دایم با گذشت زمان و در بستر تاریخ، دچار تغییر و تحولات اساسی شده است. ظهور و بروز اجتماعی دین نیز به دلیل تغییرات جوامع، دچار تغییر و تحول شده است. البته تغییرات این دو از یک جنس نبوده به همین دلیل، مباحث فلسفی دامنه‌داری در طول تاریخ سبب شده است.

عموما در تغییرات فناوری رسانه، امکانات و رفاه بیشتر با هزینه و سختی کمتر به انسان داده شده است. اما در جانب دین، پس از یک دوره گذار از ادیان ابتدایی، شاهد نفوذ و حضور پررنگ دین در جوامع بودیم که بعدها در دوره جدید به شدت افول کرده است. البته در هفتاد سال اخیر و بعد از جنگ‌های جهانی، مجدد اقبال به دین بیشتر شده است. روشن است که بررسی این مناسبات برای جامعه دینی ما، حایز اهمیت است.